

РЕЦЕНЗІЇ

*Бабкіна Ольга Володимирівна,
доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри політичних наук
Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова*

**РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ О.В. КАРТУНОВА ТА О.О. МАРУХОВСЬКОГО
«ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО: АНАЛІЗ ПОЛІТИЧНИХ АСПЕКТІВ
ЗАРУБІЖНИХ КОНЦЕПЦІЙ»**

На зорі нового тисячоліття людство постало перед низкою нових культурних, гуманітарних, політичних, соціальних, економічних викликів. Суперечливо мисляться сьогодні очікувані перспективи та потенційні загрози, що можуть виникати у процесі формування інформаційного суспільства. Питання становлення та функціонування суспільства знань належить до найбільш актуальних і таких, що широко обговорюються інтелектуальною громадою поряд з проблемами демократизації, гармонійного розвитку соціальної та правової держави, глобального світового порядку. Обрії наукових інтересів у цій області соціально-гуманітарного знання суттєво розширені з появою блискучої монографії О.В. Картунова та О.О. Маруховського «Інформаційне суспільство...»¹

Імена авторів цього ґрунтовного наукового доробку добре відомі не лише читачам нашого наукового збірника (див. до прикладу випуски № 3, № 7 Наукового часопису Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова «Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін»), але й широкому колу вчених, педагогів, докторантів, аспірантів, здобувачів, студентів. Олексій Васильович Картунов – відомий вітчизняний науковець і талановитий педагог, доктор політичних наук, професор, академік Української Академії політичних наук, Відмінник освіти України, Заслужений діяч науки і техніки України. У 2003 р. в Університеті економіки та права «КРОК» (м. Київ) вчений започаткував спеціальність «Міжнародна інформація», заснував і очолив кафедру міжнародної інформації. Олексій Васильович є визнаним в Україні знавцем етнополітології, методології політичної науки, інформаціології.

Благородні починання професора у справі з підготовки та друку вищезгаданої монографії підтримує і успішно продовжує його учень – кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародної інформації та міжнародних відносин Університету економіки та права «КРОК» Олег Олександрович Маруховський. Варто відмітити, що сучасне й комплексне політологічне визначення феномену інформаційного суспільства запропоноване саме у раніше захищеному дисертаційному дослідженні О.О. Маруховського. Ґрунтовне вивчення проблеми дозволило автору охарактеризувати це суспільство як те, у якому інформація, знання й інформаційно-комунікаційні технології перетворюються на основну продуктивну силу та джерело епохальних зрушень в усіх сферах суспільного життя, зокрема в політичній, що виявляється у метаморфозах політичної влади, трансформації політичних режимів («е-демократія»), владних інститутів («е-уряд» та «е-самоврядування»), партійних («е-партія») і виборчих систем («е-вибори»

¹ Картунов О. В. *Інформаційне суспільство: аналіз політичних аспектів зарубіжних концепцій* [Текст] : монографія / Картунов О. В., Маруховський О. О. ; за заг. Ред. Картунова О.В. – К.: Університет економіки та права «КРОК», 2012. – 344 с. (Серія «Інформаційно-знаннєве суспільство»)

та «е-референдум»), у прискоренні переходу від представницької демократії до демократії участі, у зміцненні громадянського суспільства та посиленні інших демократичних перетворень на користь людини, суспільства і людства в цілому»².

Спільно цим науковцям вдалося реалізувати цілісний, справді потрібний та цікавий науковий проект, особливо цінний для сучасної політичної науки та політичних реалій України. Дане монографічне видання є однією з перших у вітчизняній науці спроб всебічного дослідження основних теоретико-концептуальних засад інформаційного суспільства та/чи суспільства знань.

Книга послужить цінним зразком для тих, хто прагне осягнути культуру, засадничі основи методології наукового дослідження. Зрілу наукову працю видають виважений категоріальний апарат дослідження, фундаментальні методологічні підходи, методи, принципи, інструментарій тощо. Вражають багата джерельна база монографії, її попередній детальний аналіз; помітні результати ґрунтовної роботи авторів над літературою українською та іноземними мовами.

Погодимося з авторами, що у відповідній вітчизняній та зарубіжній науковій літературі панує дивовижне розмаїття поглядів не лише щодо сутності концепцій інформаційного суспільства та/чи суспільства знань, а й щодо їх авторства, часу та місця народження, етапів еволюції тощо. Як правило, при цьому йдеться про другу половину ХХ ст. і найчастіше згадуються прізвища Д. Белла, П. Дракера, М. Кастельса, Ф. Махлупа, П. Стоун'єра та деяких інших переважно, або й виключно західних дослідників. І вже вкрай рідко згадуються, якщо згадуються взагалі, прізвища тих мислителів, які стояли у витоків та закладали підвалини зазначених концепцій, зокрема Ф. Бекона та В.І. Вернадського. У прагненні дотримати наукової об'єктивності та встановити історичну справедливість О.В.Картунов та О.О. Маруховський віддають належне основоположникам цього прогресуючого наукового напрямку. Окремий розділ монографії «Зародження та еволюція концепцій інформаційного суспільства» присвячено ідеям Ф.Бекона (як першовитокам концепцій інформаційного суспільства та суспільства знань), а також внеску В.І.Вернадського в підвалини концепцій інформаційного, знанневого та ноосферного суспільств. Останній особливо наближує задану проблематику для вітчизняного читача, розвінчує міфи про «другосортність», «провінційність» наукового доробку українських мислителів. Зрештою, саме такі праці наштовхують на роздуми про те, що інформаційне суспільство є не лише результатом глобалізації, але й виступає водночас продуктом національного розвитку, що, у свою чергу, змушує шукати оптимальну модель розвитку інформаційного суспільства в Україні, яка б враховувала національну специфіку, особливості сучасного етапу суспільного розвитку та тенденції загальноцивілізаційного процесу. Світовий досвід становлення інформаційного суспільства дає можливість визначити національні пріоритети та відмінності, які виявляються у поєднанні державних інтересів з ініціативою неурядових організацій.

Логічною та цілісною, інформативно багатою є структура монографії. Її розкрито через дослідження та висвітлення основних підходів до аналізу політичних аспектів зарубіжних концепцій інформаційного суспільства: скептичний, критичний, нігілістичний, алармістський та конструктивний. Здійснено політологічний, конструктивно-критичний аналіз найбільш впливових однойменних концепцій відомих зарубіжних та вітчизняних вчених.

---

² *Маруховський О.О. Політичні аспекти зарубіжних концепцій інформаційного суспільства / О.О. Маруховський: Автореф. дис. канд. політ. наук: 23.00.01 – Теорія та історія політичної науки. – К., 2008. – 20 с.*

Вагоме практичне значення даного монографічного дослідження. Положення і висновки, що знаходимо у книзі, затребувані у діяльності державних структур, політичних партій, громадських організацій, науково-дослідних центрів, засобів масової інформації тощо. Особливо цінною дана наукова праця буде для педагогів та студентів соціально-гуманітарного профілю. У вступному слові від редактора досить скромно, на наш погляд, заявлена орієнтація виключно на такі навчальні дисципліни, як «Міжнародна інформація», «Міжнародні інформаційні відносини», «Інформаційне суспільство», «Інформаційні війни», «Міжнародні системи та глобальний розвиток», «Інформаційна безпека». Водночас матеріали цього дослідження містять ряд важливих сюжетів, що суттєво збагачують вітчизняну політичну освіту в Україні. Вже з першого знайомства з монографією очевидно, що автори здійснили важливий внесок у вивчення теорій демократії. Розкриті маловідомі для вітчизняних політологів концепції «демократії участі» Й.Масуди, «напівпрямої демократії» Е.Тоффлера, «інформаційної демократії» М.Кастельса, «кіберкомунізму» К.Мея та ін. Реалізовано помітний крок вперед у галузі політичної кротології, адже автори приділяють особливу увагу теоріям «тріади влади» і «метаморфоз влади» Е.Тоффлера, концепції «e-government» Х.-Д.Кюблера, «нетократії» та «конс'юмтаріату» О.Барда та Я.Зодерквіста, «інфократії» Т.Стоун'ера та ін. Представлена і сутнісно проаналізована бібліографія слугує також цінним джерелом для вивчення зарубіжних теорій, концепцій, парадигм сучасної політичної науки. Навчальні курси з «Геополітики», «Глобалістики», «Політичної конфліктології» обов'язково мусять передбачати знайомство з розділами цієї монографії, як найновішої ґрунтовної розвідки у цій науковій царині.

Всебічним є порівняльний аналіз, з однієї сторони, переваг і перспектив розвитку, а, з іншої – вразливих місць, вад і потенційних небезпек інформаційного суспільства та/чи суспільства знань, нових тенденцій, проблем та перешкод на шляху їх формування. Особливості політичних аспектів зарубіжних концепцій інформаційного суспільства, на думку авторів, полягають в епохальних метаморфозах влади; у докорінних змінах у політичних, партійних та виборчих системах; у кризі представницької демократії та переході до демократії участі; у прискоренні процесу становлення громадянського суспільства; у розширенні прав та свобод людини і громадянина .

Монографія О.В. Картунова та О.О. Маруховського «Інформаційне суспільство...» відрізняється новизною джерел, складністю проблематики, логічністю методології, актуальністю результатів. Охочим відшукати відповіді на складні питання сьогоденного глобального розвитку рекомендуємо звернутися до цього фундаментального наукового видання, а його авторам побажаємо подальших творчих здобутків та міного здоров'я!